

О.Б. Ткаченко

к. пед. н, доцент каф. іноземних мов

СНАУ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В АГРАРНОМУ ВНЗ

Сьогодні діалогічний підхід, як свідчить проведене дослідження, є одним із найефективніших методів вивчення іноземної мови у вищому аграрному навчальному закладі. Його головна мета – навчити студентів здійснювати іншомовне мовленнєве спілкування в межах засвоєного навчального матеріалу за такими фаховими спрямуваннями як «Агрономія», «Садово-паркове господарство», «Екологія та охорона навколишнього середовища», «Технологія виробництва і переробка продукції тваринництва», «Харчові технології», «Механізація сільського господарства» тощо.

Діалогічне мовлення – це процес мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування. Тому в межах мовленнєвого акту кожен з учасників по черзі виступає як слухач і як мовець. Виступаючи сутнісною характеристикою діалогічного навчання, діалогічний підхід, передбачає таку організацію навчального процесу, коли і викладач, і студенти активні, діяльні, а їхні відносини будуються на взаємній повазі й взаємній відповідальності за виконання своїх навчальних ролей у тій чи іншій професійній діяльності.

Сучасні дослідження з мовленнєвої комунікації засвідчили важливість вивчення та обґрунтування умов виникнення діалогічного мовлення. Адже відомо, що діалог – це процес спілкування, під час якого відбувається постійна зміна комунікативних ролей співрозмовників. Очевидним є також і той факт, що будь-яке спілкування потребує наявності «спільної пам'яті» та «загальних мовленнєвих знань» у співрозмовників. Тобто діалогу не відбудеться, якщо мовці не матимуть достатнього для спілкування рівня володіння іноземною мовою.

Важливою проблемою формування культури діалогічного мовлення студентів-аграріїв є досягнення ними порозуміння. Відомо, що рівень розвитку особистості тісно пов'язаний з рівнем культури діалогічного мовлення. Так, виділяють два основних показники культури мовлення: «правильність» та «комунікативна доцільність». Поняття «комунікативна доцільність» є більш складним, оскільки студентів слід мати уявлення про різні стилі мови та правильно використовувати певні вислови в різних комунікативних ситуаціях. До наведених показників можна ще додати й такі: точність, логічність використаних іншомовних слів, фраз, речень; ясність висловленої думки; виразність та естетичність мовлення; доступність і доречність застосування певних фраз.

Охарактеризуємо діалогічне мовлення з психологічної точки зору. Як і будь-який інший вид мовленнєвої діяльності (МД), діалогічне мовлення (ДМ) завжди *вмотивоване*, проте в умовах навчання мотив сам по собі виникає далеко не завжди. Тож завдання викладача – створити умови, в яких у студентів-аграріїв з'явилося бажання та потреба щось сказати чи передати почуття. Крім того, сприятливий психологічний клімат на занятті, доброзичливі стосунки, зацікавленість в роботі також сприятимуть вмотивованості діалогічного мовлення.

Діалогічне мовлення *характеризується зверненістю*. Спілкування, як правило, проходить у безпосередньому контакті учасників, які добре обізнані з умовами, в яких відбувається комунікація. Діалог передбачає зорове сприйняття співрозмовника і певну незавершеність висловлювань, яка доповнюється позамовними засобами спілкування (мімікою, жестами, контактом очей, позами співрозмовників). З їх допомогою мовець виражає свої бажання, сумніви, жаль, припущення. І, отже, їх не можна ігнорувати в навчанні іншомовного спілкування.

Звернемо увагу на те, що однією з найважливіших психологічних особливостей діалогічного мовлення є його *ситуативність*. Ситуативним ДМ є тому, що часто його зміст можна зрозуміти лише з урахуванням тієї ситуації, в

якій воно здійснюється. Як зазначає відомий дослідник Ю.Пассов, самі зовнішні обставини ситуації можуть у момент мовлення не бути наявними, проте вони є у свідомості комунікантів і обов'язково включені в неї. Це можуть бути якісь минулі події, відомі лише співрозмовникам, їхні переживання, життєвий досвід, спільні відомості тощо.

Слід зазначити, що у процесі навчання нас цікавлять не будь-які ситуації дійсності, а лише такі, що спонукають до мовлення. Такі ситуації і називають мовленнєвими або комунікативними. Вони завжди містять у собі стимул до мовлення. У реальному процесі спілкування комунікативні ситуації виникають, як правило, самі собою - так звані природні ситуації. Спеціально створені (або штучні) КС потребують певної деталізації зовнішніх обставин та умов, в яких має місце діалогічне спілкування, наявності вербального стимулу, визначення ролей, в яких комуніканти виступатимуть, стосунків між ними тощо.

Навчальні КС створюються на занятті за допомогою вербальних і різних невербальних аудіовізуальних засобів. Вони повинні стимулювати мотивацію навчання, викликати інтерес до участі у спілкуванні, бажання якнайкраще виконати завдання.

Характерною особливістю діалогічного мовлення є його *емоційна забарвленість*. Мовлення, як правило, емоційно забарвлене, оскільки мовець передає свої думки, почуття, ставлення до того, про що йдеться. Це знаходить відображення у відборі лексико-граматичних засобів, у структурі реплік, в інтонаційному оформленні тощо. Справжній діалог містить репліки подиву, захоплення, оцінки, розчарування, незадоволення та ін.

Іншою визначальною рисою діалогічного мовлення є його *спонтанність*. Відомо, що мовленнєва поведінка кожного учасника діалогу значною мірою зумовлюється мовленнєвою поведінкою партнера. Саме тому діалогічне мовлення, на відміну від монологічного, неможливо спланувати заздалегідь. Обмін репліками відбувається досить швидко, і реакція вимагає нормального темпу мовлення. Це й зумовлює спонтанність, непередбачуваність мовленнєвих

дій, потребує досить високого ступеня автоматизованості й готовності до використання мовного матеріалу.

Діалогічне мовлення має *двосторонній характер*. Спілкуючись, співрозмовник виступає то в ролі мовця, то слухача, який повинен реагувати на репліку партнера. Іншими словами, обмін репліками не може здійснюватися без взаємного розуміння, яке відбувається через аудіювання. Таким чином, володіння діалогічним мовленням передбачає володіння говорінням та аудіюванням, що вимагає від учасників спілкування двосторонньої мовленнєвої активності та ініціативності. Виходячи з цього, у студентів-аграріїв необхідно розвивати вміння ініціативно починати діалог, реагувати на репліки співрозмовника і спонукати його до продовження розмови.

Зазначимо, що визнання пріоритету діалогічного спілкування актуального для сучасного процесу навчання у вищій школі, обумовлює комунікативно-практичні завдання, які постають перед педагогом, зокрема: розвиток комунікативної компетентності, необхідної і достатньої для коректного вирішення комунікативно-практичних завдань у ситуаціях професійного спілкування; розвиток здібностей та якостей, що сприяють комунікативному, соціальному й культурному саморозвитку особистості студентів.

Отже, доведено, що використання діалогічного підходу під час формування іншомовної компетентності майбутніх аграріїв сприяє підвищенню рівня їхньої професійної підготовки. Головними психолого-педагогічними характеристиками діалогічного мовлення визначено: вмотивованість, зверненість, спонтанність, двосторонній характер, відмінна пам'ять та мовленнєві знання тощо.

The paper touches upon the problem of usage the dialogic approach as one of the effective method to teaching English at the agricultural institution of higher learning. The advantages of the given method are defined. Its main psychological and pedagogical characteristics are disclosed.

Key words: dialogue, dialogic approach, communication, teaching, student.